

SANDRA BERNOTAITĖ. BŪTINYBĖ TAPATINTIS (4)

Mažai kas ginčytusi, jog šaknys, istorinė tapatybė, kilmė, nėra pasirenkamos – tai yra duotybė, bet štai dėl medžio šakų – *kultūrinės tapatybės* – kyla ir klausimų, ir ginčų, ir abejonių. Kuomet imama diskutuoti apie kintančią, takiają, koliažinę ar dar kokią madingą „dinaminę“ tapatybę, turima omenyje matomoji, virš žemės

iškilusi tautos medžio dalis. Šakos, žinia, gali būti ne tik genėjamos, nukreipiamos augti tam tikra linkme, bet ir skiepijamos. Įmanoma kultūriškai (organiškai) prigyti svetimoje žemėje, tapti skiepu kitos tautos kamiene. Nepaneigsi artimiausiosios aplinkos įtakojimo žmogaus augime, asmenybės ugdyme, ir dar neaišku, kas labiau veikia mūsų būdą – šaknys ar gretimos šakos, prigimtis ar nuo mažumės įsisavinti įpročiai?

Medis. 2015. Sandros Bernotaitės nuotrauka.

Kad ir kaip patogų būtų manyti kitaip, aš tikiu posakiu: charakteris nepaveldimas – juo užsikrečiama. Dar patogiau būtų tikėti, jog savo charakterį (būdą) gali keisti pagal paties norą ir įsivaizdavimą. Ką gi – jei toks noras yra, bandyti visuomet galima, ir gali būt, jei ne pakeisi, tai bent pakreipsi save kita linkme, išsiverši iš „prasto auklėjimo“ rėmų, išmoksi tvardyti savo emocijas, o gal net atversi tikrąjį temperamentą. Tam, kad bent kiek pasikeistum, visų pirma teks pažinti save tokį, koks esi, pamatyti ne tik šviesiąją, bet ir tamsiąją savo pusę. Tai ne tik įdomus, bet ir praturtinantis savišvietos ir savimonės kelias.

Savęs pažinimo procesas toks nelengvas ir ilgas, jog jam prireikia, o gal net ir nepakanka, viso gyvenimo. Juolab, kad mes nuolat kalibruojamės, taikomės prie kintančių aplinkos sąlygų, reflektuojame, atspindime žmones, kurie aplink mus taip pat juda, keičiasi. Vienas iš ženklų, liudijančių apie nepaprastą kultūrinės aplinkos svarbą mūsų vidiniam komfortui ir netgi saugumui, yra *kultūrinis šokas*, ištinkantis visus be išimties, patekus ilgesniam laikui į svetimą aplinką, kurioje neatpažįstame nieko „savaime aiškaus“ – nuo pieno etiketės iki buitinio bendravimo taisyklių. Kaip priimta sveikintis, šypsotis, kiek laiko galima žiūrėti nepažįstamajam į akis, ar pasirodžiau grubus, o gal pernelyg nuolankus, ar jie

man draugiški, ar manimi pasitiki? Perdien pavargsti nuo paprasčiausių dalykų, apie kuriuos niekada nesusimąstydavai, jie buvo elementarūs, tavo gimtajai terpei būdingi ir sutartinai priimtini.

Kultūrinę tapatybę kartais bandoma racionalizuoti, tikintis, jog tai dalykas, kurį įmanu atmesti, pakeisti, kuriuo galima žaisti, kuris yra lengvas tarsi persirenginėjimas, tarsi rolė gyvenimo scenoje. Performatyvioji tapatybė – filosofija besidomintiems žinomas terminas – gundo galimybe išteisinti netikrumą tuo, kad tapatybės pagrindą sudaro pakartojimas, ir tik pakartojimas atgaline tvarka pačiam reiškiniui suteikia tapatybę. Kitaip tariant, tapatybė yra kuriama pačiu pakartojimo – mėgdžiojimo arba mimikrijos – aktu, nes ji yra suvaidinama (iš čia – performatyvioji). Ar mes tapatinamės su kitais per mėgdžiojimą? Galbūt taip ir yra, tačiau, mano manymu, tai beveik nieko nekeičia: mes vis tiek tapatinamės, ir mažiausiai tai darome sąmoningai, savo laisvu, valingu pasirinkimu.

Gan naivus noras persikelti iš savo kultūrinės terpės (agrarinės, o ne urbanistinės, šaknis turinčios) į svetimą, galbūt turtingesnę, globalioje perspektyvoje daugiau pasiekusią, ištis gali pasirodyti apgailėtinas, panašus į mėgėjišką vaidybą, iš esmės nieko nekeičiančią, nesuvokiant, kas yra kultūra ir kas yra kultūrinis kiekvienos tautos palikimas, *kokia jo kaina*. Poetas Jonas Aistis yra taikliai ir su ironija išsireiškęs: „Natūralu gal net ir tapti naujo krašto, naujos tautos karštu patriotu. Ypač jei iš žemesnės civilizacijos pereini į aukštesnę. Iš karto pasijunti turtingas, didelio palikimo dalininkas. Kitaip sakant, nesėjęs gali didelį derlių pjauti. Štai, sakysime, ateivio sūnus ar vaikaitis pasijunta ne vien Edgar Allan Poe, Mark Twain, Henry W. Longfellow, bet taip pat ir Shakespeare, Byron, Galsworthy, Dylan Thomas tiesioginis paveldėtojas... Bet paprastai negalima paveldėti vien tiktai gerųjų naujos tautos savybių. Paveldimas ne tiktai kapitalas, bet ir skolos“ (iš rinkinio „Milfordo gatvės elegijos“, Vilnius, 1991).

[Sandra Bernotaitė](#)

Pirmą, antrą ir trečią dalis rasite [čia](#).